

Handledning

Koll på lagen-vecka

Handledning till temavecka:
"Koll på lagen-veckan"

Tid:

Lektioner: 2 x 60min

Uppdrag: 5min + 15min

Diplom: 10 min

Koll på lagen-veckan

Syfte

Syftet med Koll på lagen-veckan är att erbjuda skolor och fritidsgårdar ett upplägg för en temavecka om lagar där barnen får lära sig om lagar och rättigheter som kan bli aktuella i deras vardag.

Innehåll

Temaveckan består huvudsakligen av två lektionstillfällen och två uppdrag samt ett diplom.

1. Ett introducerande brev med uppdrag från vår maskot Junior.
2. En lektion på 60 min om rykten, makt och grupptryck.
3. Ett fördjupande brev med uppdrag från vår maskot Junior.
4. En lektion på 60 min om diskriminering och hemligheter.
5. Ett diplom

Förberedelser

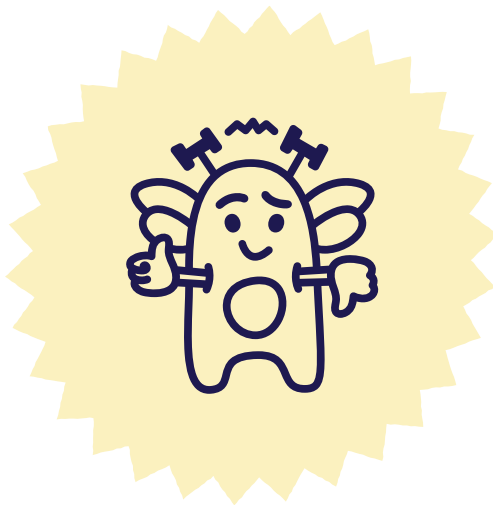
Ladda ner presentation 1

Ladda ner presentation 2

Ladda ner brev och diplom

Inför Koll på lagen-veckan finns det några bilagor du ska skriva ut:

1. Brev från Junior: skriv ut brevet
2. Loppor: skriv ut och vik loppa
3. Målarblad till filmerna "Makt" och "Tystnad"

Första uppdraget och första lektionen

Håll utkik efter de
färgkodade symbolerna

Första uppdraget: 5 min

Introducera Koll på lagen-veckan med ett brev från Junior om vad en lag är.

Första lektionen: 60 min

Det första längre passet. Fokus på rykten, gruppträck och utpressning.

Junior berättar: Vad är en lag?

Introducera barnen till vad en lag är genom att läsa upp brevet eller skriv ut så de kan läsa själva. Lägg det gärna i ett kuvert och skriv gruppens namn på det. Säg att det är från Junior.

 Ladda ner brevet

Jag heter Junior och jag har fått ett uppdrag – jag ska få ”Koll på lagen”! Och jag har hört att du också ska vara med! Jag ska berätta var uppdraget kom ifrån. Igår träffade jag min kompis Noah och han bar på en stor bok! Han sade att det var en lagbok som innehåller Sveriges lagar.

Vet du vad en lag är? När jag frågade Noah sa han ”Det är sånt som är förbjudet i hela landet”. Alltså, det är regler som säger vad en får och inte får göra. Reglerna kallas för lagar och de bestämmer vad som lagligt och olagligt.

Jag fick kolla lite i Noahs bok, men det var fullt med svåra ord och den hade nästan 5000 sidor! Jag kommer inte orka läsa hela den boken! Hur ska jag då kunna veta vad som är lagligt och olagligt? Noah är jättesnabb på att läsa, men inte ens han har läst hela boken! Noah sa till mig, ”du får i uppdrag att hitta andra sätt att lära dig om lagen – du ska få koll på lagen”.

Jag tycker det låter spännande men jag känner att jag behöver hjälp. Jag tänkte fråga om du kan hjälpa mig så vi slipper läsa 5000 sidor!?

Diskutera:

1. Vad skulle hända om vi inte hade lagar?
2. Vilka brott tror du är vanligast bland barn?
3. Lagen säger att barn har rätt att få leka. Varför är det viktigt?

Junior berättar: Rykten

Syftet med brevet är att komma igång och prata om rykten, om när det kan vara olagligt att sprida information och vilka konsekvenser det kan få.

 [Ladda ner brevet](#)

Hej, Junior här!

Idag spreds ett rykte om min kompis Charlie. Jag vet inte vad jag ska göra! Jag ska berätta vad som hände.

Allt började med att en cykel försvann från cykelstället utanför skolan. På rasten pratade eleverna om vad som hänt. En elev säger "Charlie kom inte på första lektionen idag".

Då säger några elever att de har sett Charlie stå ute vid cyklarna, även fast lektionen hade börjat. Då säger en annan att det måste vara Charlie, för han blev arg när han förlorade basketmatchen förra rasten.

När Charlie kom till skolan såg han att någon skrivit "tjuv" på hans skåp, en kompis berättade att det går ett rykte om att han stulit en cykel, några elever har till och med sagt till läraren att de hade sett Charlie ta cykeln. Charlie sa att han hade en tid hos tandläkaren och det var därför han kom sent till skolan.

Så, nu behöver jag er hjälp!

Är det olagligt? Kan ni hjälpa mig ta reda på vad lagen säger om rykten?

Diskutera:

1. Har ni hört något rykte någon gång?
2. Vad vi göra om vi tror att vi hör ett rykte?
3. Kan vara olagligt att sprida rykten?

Kortfilm – Är det olagligt?

Vi har pratat med många barn om sånt som hänt som inte har känts bra. Barnen i filmen läser upp andra barns berättelser. Lyssna och fundera på om det är något ni känner igen.

Diskutera!

- Är det något ni känner igen?
- Tror ni något är olagligt?
- Är det något ni tycker borde vara olagligt?

Lagligt?

Olagligt?

?

[Länk till filmen finns i bilden](#)

Loppa – Olagligt eller inte?

Övningen handlar om att barnen ska börja reflektera över vad som är olagligt eller inte olagligt.

Förberedelse

Skriv ut och vik lopporna ”Loppa (lite lättare)” och ”Loppa (lite svårare)”, välj den som passar din målgrupp. Skriv ut bilaga ”tumme upp och ner” ifall ni vill göra lopporna i helklass.

 [Länk till Loppa \(lite lättare\)](#)

 [Länk till Loppa \(lite svårare\)](#)

 [Länk till tumme upp/ner](#)

Lös fallen! Lopporna kan användas på olika sätt...

I par. Dela in barnen i par och låt dem turas om att läsa frågorna i loppan till varandra.

I helklass. Gör loppan tillsammans i klassen:

1. Skriv ut lopporna och tumme upp/ner
2. Låt barnen färglägga tummarna, fråga gärna vilken färg de tror är lagligt/olagligt.
3. Läs upp frågorna från loppan och låt barnen ta ställning till om de tror det är olagligt (tumme ner) eller lagligt (tumme upp).

Härmtåget

Syftet med övningen är att komma igång och prata om rykten, om när det kan vara olagligt att sprida information och vilka konsekvenser det kan få.

Instruktioner

Låt barnen ställa sig på rad, som att de står på kö och tittar åt samma håll.

Övningen fortsätter i tre steg:

1. Berätta att personen längst bak ska komma på en dans, som den sen ska visa för personen framför sig, Ingen annan får titta.
2. Den personen ska sen visa dansen för personen framför sig och så fortsätter det tills kommit till sista personen.
3. När dansen kommit till sista personen kan alla utom sista och första personen sätta sig. Första personen får visa dansen, sen får sista visa vad den fick se för dans på slutet.

Diskutera

- Vad hände?
- Såg första och sista dansen likadan ut? Varför inte?

Junior berättar: Rykten

Den här övningen handlar om att visa vad som kan hända när saker sprids från en person till en annan. Att sprida vidare saker om andra kan ibland kallas rykten, och precis som med dansen så kan rykten ändras om det sprids vidare.

Berätta gärna om Charlie som det stod om i brevet igen! Vad hände där egentligen?

Diskutera/reflektera

- Har ni hört något rykte någon gång?
- Vad vi göra om vi tror att vi hör ett rykte?
- Kan vara olagligt att sprida rykten?

Lagen och riktiga fall

Att sprida rykten kan vara olagligt, i lagen kallas det **förtal**.

Förtal handlar om att tala illa om eller sprida rykten om en person på ett sätt som får andra att tycka sämre om personen. Ryktet kan till exempel handla om att personen gjort något olagligt, eller att personen gjort något annat som får andra att se ner på personen. Det spelar ingen roll om ryktet som sprids är sant eller inte.

Riktiga fall

- Två 16-åriga pojkar skrev elaka och rasistiska saker på en hemsida och låtsades att en annan person hade skrivit dem. Först friades de, men hovrätten tyckte annorlunda och dömde dem. Båda pojkarna fick böter.
- En 16-årig flicka dömdes för grovt förtal efter att ha lagt upp ett TikTok-klipp där hon skrev falska och elaka saker om en pojke och använde emojis för att stava hans namn. Pojken blev ledsen och polisanmälde henne. Flickan fick ungdomstjänst och ska betala skadestånd på 30 000 kronor till pojken.

Film: Makt

Ett nej är ett nej, men att säga nej kan vara svårt ibland, särskilt när det är någon som är äldre eller någon som hotar och försöker få en att göra något en inte vill. Att ha kontroll och bestämma över någon annan kallas för makt.

I filmen får vi träffa Leyla och Saga som leker på skolgården en eftermiddag efter skolan har stängt. Några äldre barn kommer fram och tar Leylas nya jacka! För att få tillbaka den måste Leyla göra olika uppdrag som de äldre barnen bestämmer.

Filmen lyfter frågor om **makt, kränkningar, utpressning** och om **hur man kan göra för att hjälpa en kompis**.

Diskutera/reflektera

Berätta att ni ska se en film som handlar om makt och kränkningar. Fråga barnen:

- Vad tror ni ordet makt betyder?
- Vad betyder det att kränka någon?
- Hur känns det i kroppen när någon är elak eller taskig mot en?

Fortsättning på nästa sida →

Junior berättar: Vad betyder makt?

Makt handlar om att någon har kontroll eller bestämmer över någon annan.

Makt kan vara bra, till exempel att föräldrar har makt att bestämma över sina barn och säga att de måste borsta tänderna, så de inte ska få hål i tänderna.

Makt kan också vara dåligt, exempelvis om någon tvingar en person att göra något den inte vill.

När ni ser filmen **Makt**, fundera på om ni ser några exempel på kränkningar eller något som är olagligt.

 [Se filmen](#)

Diskutera/reflektera

- Är det något i filmen du känner igen? Vad är det du känner igen?
- Vem har mest makt i filmen? Varför?
- Varför tror du Nellie tog jackan?
- Varför lämnade Leyla inte jackan och gick hem?
- Händet något i filmen som du tror är olagligt?

Vad säger lagen?

Fem lagar som är aktuella i filmen:

1. Skadegörelse. Det finns flera situationer i filmen som kan kopplas till brottet skadegörelse, som betyder att ha sönder eller skada något med flit som en annan äger.

I början av filmen klottrar Nellie och Jossan på en vägg. Det är ett exempel på skadegörelse.

I slutet kastar Leyla en sten och krossar ett fönster. Det är också skadegörelse, även om Leyla blir tvingad att kasta stenen, eftersom de äldre barnen hotar och manipulerar henne.

I filmen tar Leyla också sönder Nellies armband, men det blir inte skadegörelse eftersom det var ett misstag.

Fortsättning på nästa sida →

Koll på lagen-veckan

Vad säger lagen?

2. Mobbning. Om någon blir retad, kränkt eller illa behandlad flera gånger kallas det för mobbning, och det är olagligt utifrån skollagen. Lagen säger att om skolan får veta att en elev blir mobbad måste de göra vad de kan för att mobbningen ska sluta!

Skolan har ett ansvar att se till att alla elever känner sig trygga.

3. Egenmäktigt förfarande och stöld. Att låna eller ta någons saker utan att den sagt att det är okej. När Nellie tar Leylas jacka kan det vara egenmäktigt förfarande om hon inte tänkt behålla jackan. Om Nellie inte tänker lämna tillbaka Leylas jacka kan det i stället vara stöld.

4. Att filma utan tillåtelse. Det är inte olagligt att filma någon på en plats där alla får vara, som i en lekpark. Men att ta bild eller filma någon som är i en privat miljö (i ett omklädningsrum eller i ens hem) så kan det vara brottet **kränkande fotografering**.

Om bilden eller filmen sprids utan att personen sagt ja till det, kan det vara brottet **olaga integritetsintrång**.

Jossan filmar Leyla mot hennes vilja. Att filma någon på ett sätt som stör personen och att det blir otrevligt, kan vara brottet ofredande.

5. Utpressning. Det är förbjudet att hota någon eller skrämma dem för att få pengar, saker, eller för att få dem att göra något de egentligen inte vill. Det spelar ingen roll om hotet är stort eller litet.

Diskutera

- Tror du att det är vanligt att barn tvingar andra barn att göra saker de inte vill?
- Vad kan hända när barn förstör andras saker (krossar rutan, klottrar)?
- Vad kan en göra om en ser att någon blir illa behandlad?

Skadestånd och verkliga fall

Om ett barn skadar någon eller något så kan barnet behöva betala pengar för skadan, det kallas skadestånd. I filmen krossar Leyla ett fönster och enligt lagen kan hon bli skyldig att betala skolan för att laga fönstret.

Ett vanligt missförstånd är att om ett barn tagit sönder något så ska föräldrar betala, men det gäller bara om föräldrarna gjort något fel, annars är det barnet som har skulden och ska betala. Föräldrarna kan behöva betala en del eftersom föräldrar ansvarar för sina barn, men max upp till ca 10 000 kr. Barnets skuld finns det ingen gräns för hur hög den kan vara utan det beror på hur mycket skadan kostar.

Ett verkligt fall:

Två 14-åriga tjejer bröt sig in i en skola mitt i natten. De hällde tändvätska på golvet och satte eld på skolan. Skolan brann ner till grunden.

Eftersom de var under 15 år kunde de inte dömas för brottet, men det fick ändå konsekvenser. Kommunen krävde att tjejerna ska betala 73 miljoner i skadestånd.

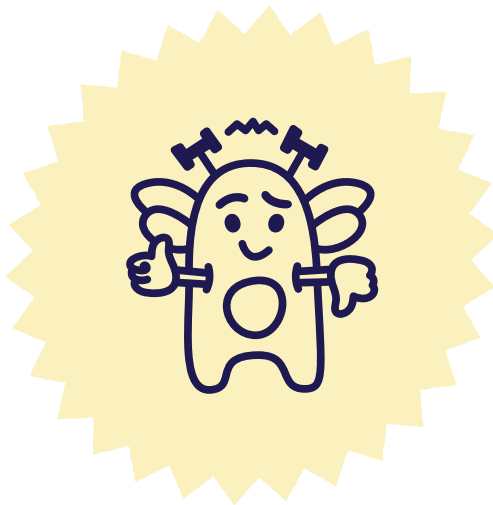
Källa: SVT 2024,

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/uppsala/darfor-kan-ditt-barn-fa-livslang-miljonskuld-utan-att-domas>

Rita och reflektera

Avsluta med att låta barnen färglägga målarbladet till filmen.
Medan de färglägger får de tid att reflektera över diskussionerna ni haft.

 [Ladda ner målarblad](#)

Andra uppdraget och andra lektionen

Andra uppdraget: 15 min

Fortsätt Koll på lagen-veckan med ett brev med uppdrag från Junior. Tema barnkonventionen

Andra lektionen: 60 min

Det andra längre passet. Fokus på nätet, tystnadskultur och vuxna som använder barn i brott.

Brev från Junior

Junior ger barnen ett uppdrag inför nästa lektion. Detta uppdrag handlar om Barnkonventionen. Läs upp brevet från barnen och gör övningen tillsammans!

 [Ladda ner brevet](#)

Hej, Junior här!

Jag har ett uppdrag som handlar om att jag ska få "koll på lagen" och idag har jag hört talas om en ny lag som handlar om barns rättigheter. Jag ska berätta mer...

Idag efter skolan gick jag hem till min mormor. Hon hade bakat supergoda bullar och sa att vi skulle fira! Jag trodde att hon skojade, för det var inte min födelsedag. Då sa mormor att vi ska fira för att det är barnkonventionens dag.

Har ni hört om Barnkonventionen tidigare? Vad handlar det om?

Mormor förklarade att barnkonventionen är regler som säger vilka rättigheter barn har, alltså vad barn har rätt till i livet. Jag ville veta mer, och mormor sa "sätt dig ner, jag ska berätta en historia"

Det började för nästan 100 år sen!

1924 En person (Eglantyne Jebb, grundaren av Rädda Barnen) tyckte att barn borde ha speciella rättigheter och skyddas lite extra. Några som bestämmer vilka regler som ska gälla i världen (FN, då NF) tyckte att det var en jättebra idé.

1989 65 år senare var Barnkonventionen färdig. Många människor hade jobbat i många år för att komma på och skriva ner 54 rättigheter för barn. År 1989 blev de klara och bestämde att alla barn under 18 år, ska ha alla de rättigheter som står i Barnkonventionen.

2020 Nästan 100 år efter att de började prata om barns rättigheter bestämde sig Sverige för att Barnkonventionen skulle bli svensk lag. I Sverige är det olagligt att bryta mot Barnkonventionen!

Mormor frågade mig om jag vet någon rättighet som jag tycker är extra viktig. Jag tycker att det är en svår fråga.

Kan ni hjälpa mig att ta reda på vilka rättigheter som står i Barnkonventionen?

/ Junior

2. Barnkonventionen – gissa rättigheten!

Vad ingår i Barnkonventionen? Dra en rättighet och visa för kompisarna med charader eller rita på en tavla eller ett papper.

Material

Till övningen finns en bilaga med 20 artiklar från barnkonventionen.

[Länk till utskrift](#)

Instruktioner

- 1 Förberedelser: Skriv ut bilagan med alla rättigheter. Klipp ut alla rättigheter och lägg i en burk.
- 2 En i taget får ta en rättighet ur burken, och ska sen visa för de andra vad artikeln handlar om utan att prata, t.ex. genom charader eller att rita på tavlan.
- 3 När de andra gissat rätt på artikeln kan du stanna upp och berätta lite kort om vad den betyder, se nästa sida med "Juniors beskrivning av artiklar i Barnkonventionen".

Tema: Barns rättigheter

Artiklar i barnkonventionen

Du ska kunna dricka rent vatten (artikel 27). Alla barn har rätt till "en skälig levnadsstandard", det betyder att alla barn ska få leva ett bra liv och rent vatten är viktigt för att kunna göra det. Vatten är livsviktigt!

Du ska få äta nyttig mat varje dag (artikel 27). Nyttig mat är viktigt för att vi ska få må bra, kunna växa och vara friska. För att barn ska kunna ha ett bra liv behöver de få äta nyttig mat.

Du ska få leka (artikel 31). Att få leka är viktigt! När vi leker lär vi oss om oss själva och vad vi tycker är roligt.

Du ska få vila (artikel 31). För att vi ska orka leka och lära oss saker behöver vi vila, det är då vi fyller på med energi. Alla barn har rätt till vila.

Du ska få gå gratis i skolan (artikel 28). I skolan lär vi oss massor viktiga saker, till exempel att läsa, skriva och hur en är en bra kompis. Alla barn ska få gå i skolan utan att det kostar något. Att få gå gratis i skolan är viktigt!

Du får välja om du tror på någon gud eller inte (artikel 14). Ingen ska tvinga dig att tro på någon gud. Alla barn ska ha rätt att tänka själva och välja om en vill tro på någon gud eller inte.

Du ska få sjukvård om du är sjuk (artikel 24). Alla barn ska få må så bra det bara går och att alla barn ska få hjälp och sjukvård om de blir sjuka. Det är viktigt att få må bra!

Du ska ha någonstans att bo (artikel 27). Alla barn har rätt till en bostad. Det är viktigt att ha någonstans att bo där en kan vara trygg, vila och må bra!

Du ska få ha ett namn (artikel 7-8). Inget land får ta ett barns namn eller nationalitet, det är viktigt för att barnet ska ha rätt att bo och i framtiden jobba i landet.

Du ska få läsa din egen post (artikel 16). Alla barn har rätt till ett privatliv. Det betyder till exempel att ingen får läsa brev som skickats till dig med posten.

Du ska få säga vad du tycker (artikel 12-15). Det är skillnad på att få säga vad en tycker och att få som en vill. Barn har alltid rätt att få säga vad de tycker om sånt som handlar om dem, även om det inte alltid blir som barnet vill.

Du ska inte behöva vara med om våld hemma (artikel 19). Våld kan vara sånt som gör att det gör ont i kroppen, också vara saker som gör ont på insidan och som gör att en blir rädd och ledsen, till exempel om någon säger väldigt elaka saker.

Du ska inte behöva vara soldat i krig (artikel 38). Krig är jobbigt och farligt. Barn inte ska vara med i krig och där det finns vapen.

Du ska få höra och läsa nyheter i tidningen, på radio och på tv (artikel 17). Media, alltså tv, radio och tidningar, ska ge barn information om sådant som är viktigt för barnen att veta.

Du ska skyddas mot filmer och texter som kan vara läskiga (artikel 17). Ibland händer det läskiga saker i världen. Barn ska inte behöva se eller läsa om sådant som kan skada barnet.

Du ska få prata ditt språk (artikel 12-15). Det är viktigt att du förstår information du får och att du kan säga vad tycker och tänker.

Du ska skyddas mot droger (artikel 33). Droger är något väldigt farligt och barn ska skyddas från det.

Du ska få träffa dina föräldrar, även om ni inte bor tillsammans (artikel 9). Alla barn bor inte med sina föräldrar, men alla barn har rätt att träffa sina föräldrar.

Du ska få hjälp om du behöver fly (artikel 22). Ibland behöver barn lämna sitt land för att det blir krig eller händer något annat farligt där. Barn på flykt ska få skydd och hjälp.

Du ska få ha fritid, det är tid när du inte går i skolan eller hjälper till hemma (artikel 31). Barn har rätt till fritid. Det är viktigt med fritid så en kan göra sådant som är roligt och som gör att en orkar gå i skolan och hjälpa till hemma.

Junior berättar: Nätet

Det händer mycket på nätet som kan kännas svårt och jobbigt att prata om. Det är vanligt att bilder tas i smyg och sprids till exempel. Detta brev introducerar en övning på det temat under den andra lektionen.

 [Skriv ut brevet](#)

Hej, Junior här!

Ibland när jag är inne på min telefon eller sitter vid datorn kommer det upp saker på skärmen som jag inte vill se. Jag har sett en del saker som gett mig ont i magen och som gjort mig rädd och ledsen.

Jag tycker ibland att det är svårt att veta vad som gäller på nätet.

Kan ni hjälpa mig ta reda på vilka lagar som gäller på nätet?

7. Bilder i omklädningsrummet

En elev blir fotograferad i smyg i omklädningsrummet. Kan det vara olagligt? Övningen finns även på följande länk där ni kan lyssna på fallet och gå igenom diskussionsfrågorna.

 [Länk till övning](#)

Fallet

Alton är i omklädningsrummet och ska duscha efter en idrottslektion. Han märker inte att en annan elev i smyg tar bild på honom när han tagit av sig kläderna.

Några dagar senare får Alton höra att några äldre elever i årskurs 7 har skickat en bild till varandra på snapchat. På bilden ser man Alton i omklädningsrummet utan kläder.

Diskutera/reflektera

- Är det vanligt att barn tar bilder på varandra i smyg?
- Är det något i berättelsen som ni tror är olagligt? Vad?
- Vad kan Alton göra när han får reda på att andra elever sprider bilder på honom?

Lagen och riktiga fall

I fallet är tre lagar aktuella:

- 1. Kränkande fotografering.** Det är ett brott att i hemlighet fotografera eller filma någon som är i en privat miljö. Det kan vara på en toalett, i ett omklädningsrum eller liknande.
- 2. Olaga integritetsintrång.** Brottet olaga integritetsintrång betyder att en person gör intrång i någon annans privatliv genom att sprida till exempel bilder på någons nakna kropp.
- 3. Förtal.** Att tala illa om eller sprida rykten om en person på ett sätt som får andra att tycka sämre om personen är olagligt.

Fortsättning på nästa sida →

Tema: Kränkningar**Det riktiga fallet**

En 15-årig pojke fotograferades i smyg av en annan pojke i ett omklädningsrum när han bytte om efter en idrottslektion och var avklädd. Bilden skickades sedan via Snapchat till en flicka i klassen. Polisen inledde inte någon förundersökning eftersom den misstänkte var under 15 år.

Pojken fick brottsskadeersättning med 5 000 kronor.

Källa: Brottsoffermyndigheten. Ärende 2873/2017

Diskutera

- Varför tror ni att många sprider bilder på andra?
- Hur hade du kunnat hjälpa Alton om du såg att någon tog och spred bilder på honom från omklädningsrummet?

Rita och reflektera

Avsluta med att låta barnen färglägga målarbladet till fallet.

Medan de färglägger får de tid att reflektera över diskussionerna ni haft.

[Ladda ner målarblad](#)

Tema: Vad är en lag?

3. Loppa – Olagligt eller inte?

Övningen handlar om att barnen ska börja reflektera över vad som är olagligt eller inte olagligt.

Förberedelse

Skriv ut och vik lopporna ”Loppa (lite lättare)” och ”Loppa (lite svårare)”, välj den som passar din målgrupp. Skriv ut bilaga ”tumme upp och ner” ifall ni vill göra lopporna i helklass.

 [Länk till Loppa \(lite lättare\)](#)

 [Länk till Loppa \(lite svårare\)](#)

 [Länk till tumme upp/ner](#)

Lös fallen! Lopporna kan användas på olika sätt...

I par. Dela in barnen i par och låt dem turas om att läsa frågorna i loppan till varandra.

I helklass. Gör loppan tillsammans i klassen:

1. Skriv ut lopporna och tumme upp/ner
2. Låt barnen färglägga tummarna, fråga gärna vilken färg de tror är lagligt/olagligt.
3. Läs upp frågorna från loppan och låt barnen ta ställning till om de tror det är olagligt (tumme ner) eller lagligt (tumme upp).

5. Film: Tystnad

Att ha hemligheter kan vara spännande. Men vissa hemligheter kan kännas jobbiga att hålla tyst om och att inte få berätta. Det kan vara när någon sagt något eller gjort något som inte är okej, eller till och med gjort något olagligt.

I filmen får vi träffa kompisarna David och Adam. De är på väg hem från fritidsgården när de träffar deras fotbollstränare Hussein. Hussein vill att David och Adam ska hjälpa honom med några saker, men säger att de inte får berätta för någon.

Filmen lyfter frågor om **tystnadskultur, lojalitet, ålder för straffmyndighet och kriminalitet bland unga.**

Inledande reflektion – bra och dåliga hemligheter

Innan ni ser filmen kan ni inleda med att prata om bra och dåliga hemligheter, ge några exempel:

- En **bra hemlighet** är när en är tyst om en födelsedagspresent som någon ska få.
- En **dålig hemlighet** är något en mår dåligt över, till exempel att en är tyst för att någon i skolan har sagt dumma saker och sagt att du inte får berätta för någon.

Låt barnen prata två och två och kom på exempel på en bra och en dålig hemlighet.

Koll på lagen-veckan

 [Se filmen](#)

Diskutera/reflektera

- Vad händer i filmen?
- Varför bjuder Hussein (tränaren) på mat?
- Hussein ber Adam och David att ta väskan till Sulle.
 - Varför tror du David säger ja?
 - Vad tror du Adam säger att han inte vill?
- Vad tror ni att Adam kommer att göra - berätta eller hålla tyst? Varför?
- Fritidsledaren verkar oroad, vad tycker du hon ska göra?
- Är det något i filmen som ni tror är olagligt?

Vad säger lagen?

Flera lagar kan bli aktuella i filmen, men två som blir extra tydliga är medhjälp och utnyttjande av minderåriga. Här beskriver vi lite kort vad lagarna betyder.

1. Medhjälp till brott

Det är olagligt att hjälpa någon göra något olagligt, det kallas medhjälp. Det kan till exempel vara att spana, det vill säga hålla utkik efter någon och sen ge information till den som ska begå brottet. Det kan också vara medhjälp genom att flytta väskan, även om de inte vet vad som är i väskan.

2. Använda barn i brottslig verksamhet

Det är tyvärr vanligt att kriminella använder barn till att genomföra brott, för att barnen inte kan dömas till straff, eller får lägre straff än vuxna. Men det är olagligt att göra så. Ofta tar vuxna kontakt med barn via chattar och sociala medier.

I filmen kan det vara olagligt om Hussein använder David och Adam till att hjälpa honom begå brott, till exempel genom att flytta väskan.

3. Socialtjänstlagen & Offentlighet- och sekretesslagen

Vad händer om Adam berättar för fritidsledaren?

Det är två saker fritidsledaren måste tänka på 1. Tystnadsplikt och 2. Anmälningsskyldighet.

1. **Tystnadsplikt** betyder att fritidsledaren (enligt offentlighet- och sekretesslagen) inte får prata med andra om sånt som barnen berättat.
2. **Anmälningsskyldighet**: dt finns ett undantag, om fritidsledaren är orolig för barnets säkerhet så är den skyldig att anmäla det (enligt Socialtjänstlagen). Anmälningsskyldigheten går före tystnadsplikten!

Fortsättning på nästa sida →

Diskutera/reflektera

- David säger att han hört att man inte kan åka dit om man är under 15. Vad menar han med det?
- Vad händer när barn under 15 gör något olagligt?
- Adam förstår att han kanske gjort något fel när han var med och spanade efter Sulle. Vad kan man göra om man tror att man gjort något olagligt?
- Varför tror du barn gör olagliga saker?
- Hur kan du hjälpa en person som har en hemlighet som den mår dåligt av och inte vågar prata om?

Junior berättar: Vad händer när barn under 15 år begår brott?

Introducera barnen till fallet genom att prata om vad en domstol är. Läs upp faktarutan från Junior.

I lagen står det att du blir straffmyndig när du fyller 15 år, det betyder att barn under 15 år inte kan dömas till straff i domstolen, men Polisen kan fortfarande utreda det som hänt.

Om ett barn misstänks ha begått ett brott ska Socialtjänsten och vårdnadshavare informeras. Polisen skickar då en underrättelse (information) till Socialtjänsten. Vårdnadshavare kontaktas *inte* om polisen/socialtjänsten tror att det kommer hindra utredningen

Vad gör Socialtjänsten sen?

Socialtjänsten utreder och ska sen se till att barnet får rätt stöd. Det kan handla om samtal, stöd till familjen eller andra aktiviteter för att hjälpa barnet på rätt väg. Utredningen får inte ta mer än fyra månader.

Kan ett fall ändå hamna i domstolen?

Vid allvarliga brott kan domstolen pröva om det misstänkta barnet är skyldig och gjort brottet eller inte. Det fungerar ungefär som en rättegång, men barnet kan inte dömas till något straff.

Måla och reflektera

Avsluta med att låta barnen färglägga målarbladet till filmen. Medan de färglägger får de tid att reflektera över diskussionerna ni haft.

[Ladda ner målarblad](#)

Extra info till viktiga vuxna

Rapport: Riskfaktorer för att rekryteras in i kriminalitet

En viktig grund för filmen "Tystnad" har varit vittnesmål från barn som deltagit i projektet, tillsammans med rapporter och forskning om ungas väg in i kriminalitet. Brottsförebyggande rådet (Brå) beskriver i rapporten "Barn och unga i kriminella nätverk" (Brå, 2023) hur rekryteringen av barn går till och hur dessa nätverk är organiserade. Utifrån detta har vi sammanfattat de främsta riskfaktorerna som ökar risken för att barn dras in i kriminella sammanhang i fyra övergripande punkter:

- **Att redan utföra mindre brott tillsammans med jämnåriga**, till exempel småbrott som att snatta och skadegörelse, som normaliserar kriminalitet.
- **Synlighet i närområdet och sociala miljöer präglade av kriminalitet**. I rapporten lyfts att personer har koll på vilka barn som ofta är ensamma, till exempel i lekparken, går själva på väg till och från skola/aktiviteter. Barnen blir "lätta byten" för de kriminella gängen.
- **Relationer till redan involverade personer**, det kan vara tonåringar, äldre unga eller vuxna som barnen redan har förtroende för, till exempel tränare, äldre syskon eller någon äldre på skolan.
- **Exponering för kriminella normer och kultur** via sociala medier och populärkultur, kan bidra till att normalisera och glorifiera en kriminell livsstil.

Den här listan med riskfaktorer är inget facit på hur rekrytering går till. Bara för att du känner igen dig i alla punkter betyder det inte att du automatiskt kommer hamna i kriminalitet. Och även om inget stämmer in på dig, kan du ändå bli utsatt för rekryteringsförsök eller hamna i kriminalitet. Det här handlar om att visa vilka risker som kan finnas, inte att peka ut någon eller ge ett facit på hur rekrytering går till.

Rapporten lyfter även att pojkar i åldrarna 12-15 är mest utsatta men viktigt att veta är att alla riskerar att utsättas för rekryteringsförsök. Ibland sker rekrytering på mindre än en dag, så det kan gå fort, och det är inte alltid barnen förstår att det är en rekrytering som sker. De kan tro att de bara är snälla och hjälper någon eller att någon annan bara är snäll och hjälper dem, men i själva verket har de satts i någon form av skuld till någon som är del av ett kriminellt nätverk och blivit rekryterade. Läs gärna mer i rapporten.

Källa: Brottsförebyggande rådet (2023) Rapport 2023:13. Barn och unga i kriminella nätverk. En studie av inträde, brott, villkor och utträde.

Diplom

I slutet av Koll på lagen-veckan förtjänar barnen att firas! Skriv ut
diplomet från Junior och fira allt nytt ni lärt er!

 [Ladda ner diplom](#)

Alla får åka buss gratis

Va Snäll

Materialet bygger på berättelser och tankar från barn som deltagit i projektet Koll på lagen junior.

Utbildningsmaterialet är utvecklat och testat tillsammans med barn och personal på skolor och fritidsgårdar i Östergötland.

Lär er mer på kollpala.se/junior